

פינחס

פרשה ארץ ישראלית

גילויין של בנות צלפחד בחרסי שומרון

מאת: טליה זיסקין

שר, ממונה או בעל אחוזה שקיבלו את משלוח המוצרים. נוסף עליהם מופיעים על החרסים שנת המשלוח ותכולתו - כיון ושמן.

באחת מקבוצות החרסים שהתגלתה הופיעו שמות מחוזות שמהם הגיעו המיסים: אביעזר, שמידע, חלק, אשריאל, חגלה ונעה. שמות אלה מוכרים כשמותיהם של חלק מבני מנשה שבמקרא: **וַיְהִי לְבְנֵי מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים, לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבְנֵי אֲבִיעֶזֶר וְלְבְנֵי חֶלֶק וְלְבְנֵי אֲשֵׁרִיאל וְלְבְנֵי שָׁכֵם, וְלְבְנֵי חֲפֹר וְלְבְנֵי שְׁמִידָע; אֵלֶּה בְנֵי מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף, הַזְּכָרִים לְמִשְׁפַּחְתָּם. וְלְצִלְפַּחַד בֶּן-חֲפֹר בֶּן-גִּלְעָד בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה, לֹא-הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם-בָּנוֹת; וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו וְנָעָה, חֲגִלָּה מִלְכָּה וְתַרְצָה. וְתַקְרֵבנָה לְפָנֶי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֶי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן, וּלְפָנֶי הַנְּשִׂאִים לְאֹמֶר, ה' צִוָּה אֶת-מֹשֶׁה, לָתֵת-לָנוּ בְּחִלָּה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ; וַיִּתֵּן לָהֶם אֶל-פִּי ה', נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶן (יהושע יז ב-ג).** סביר להניח ששמותיהם של צאצאים וצאצאיות נוספים של אשר הפכו לשמות מחוזות, אך לא נמצאו ממצאים המעידים על כך. גם העיר תרצה, שהייתה בירתם של כמה ממלכי ישראל, נקראת על שם אחת מבנות צלפחד. תל אל פארהה זוהה כתל תרצה וכיום מוכר נחל תרצה.

הצלחת מאבקן של בנות צלפחד נוכחת בממצא הארכאולוגי. בנות צלפחד ירשו את הנחלה המגיעה להן, וירשתן החזיקה מעמד כל כך, עד ששמותיהן הפכו לשמות מחוזות בנחלת שבט מנשה מאות ואלפי שנים לאחר ימיהן.

לעיון נוסף

- בורנשטיין אריה, "מנהל וכלכלה של ארץ מנשה בשלהי ממלכת ישראל - לאור ניתוח מחודש של חרסי שומרון", בתוך: ארליך זאב ואשל יעקב (עורכים), **מחקרי יהודה ושומרון**, ירושלים 1992, עמ' 61-121

וְתַקְרֵבנָה בְּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן-חֲפֹר בֶּן-גִּלְעָד בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה, לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף; וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו וְנָעָה וְחֲגִלָּה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה. וְתַעֲמַדְנָה לְפָנֶי מֹשֶׁה וּלְפָנֶי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֶי הַנְּשִׂאִים וְכָל-הָעֵדָה פָּתַח אֶהֱל-מוֹעֵד לְאֹמֶר (במדבר כז א-ב). בפרשתנו מופיע סיפורן של בנות צלפחד: אבי המשפחה נפטר ללא בנים, הבנות לא קיבלו אפשרות לנחלה, והן ביקשו ממשה מענה למצבן. משה ביקש את תשובת ה' לסוגיה זו והתשובה שהתקבלה נתנה מענה לשאלתן וקבעה כלל למקרים דומים בעתיד. **כֵּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבַרְתָּ--נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶן; וְהֶעֱבַרְתָּ אֶת-נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן. וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאֹמֶר: אִישׁ כִּי-יָמוּת וְבֵן אֵין לוֹ, וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ (במדבר כז ז-ח).** בסוף חומש במדבר אף נקבע שבנות צלפחד יתנשאה לאנשים משבט מנשה כדי שקרקעות השבט לא יאבדו, אם מי מהבנות תמצא לעצמה חתן משבט אחר. בהתנחלות בארץ בימי יהושע, הזכירו לו בנות צלפחד את תשובת ה', ואכן הן קיבלו נחלה בנחלת שבטן, שבט מנשה.

במרכז השומרון, סמוך ליישוב שבי שומרון, נמצאת העיר הקדומה שומרון. בחפירות ארכאולוגיות שנערכו בשנת 1910 באקרופוליס, המתחם המלכותי של העיר מתקופת המלוכה (מהמאה ה-9 וה-8 לפני הספירה), התגלו בבית המחסנים כ-100 אוסטרקונים, שברי כלי חרס ועליהם כתובות, המכונים חרסי שומרון. לא ברור בדיוק זמן כתיבת האוסטרקונים, אבל מהכתוב בהם ניתן ללמוד ולקבל מידע רב.

הדעה הרווחת על אודות חרסים אלו היא שמדובר בתיעוד גביית מיסים של המרחב שבשליטת העיר שומרון, שרוכז במחסני הארמון. ייתכן שחרסים אלה, שנמצאו בבית המחסנים, היו תוויות או רישומים של מנהלי המחסן, שתיעדו את מקורם, את זמנם ואת תכולתם של פריטים במחסן הארמון.

בכשבעים מהחרסים אפשר לזהות מילים בעלות משמעות: שנים, שמות מקומות, שמות אנשים ותכולה. שמות המקומות מייצגים את מוצא המשלוח (מחוז, יישוב, בית אב); שמות האנשים הם שמות של